

УДК 811.111'367.322:82-312.4
<https://doi.org/10.18524/2307-4558.2026.45.357836>

Це стаття відкритого доступу
 за ліцензією CC BY-NC 4.0

МОРОЗОВА Ірина Борисівна,

доктор філологічних наук, професор факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; вул. Успенська 7, Одеса, 65014, Україна;

e-mail: morpo@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1905-7563>

СТЕПАНЕНКО Ольга Олександрівна,

кандидат філологічних наук, викладач вищої категорії Одеського морехідного фахового коледжу морського та рибпромислового флоту імені Олексія Соляника; вул. Семена Яхненка 47/1, Одеса, 65038. Україна;

e-mail: solga971@gmail.com;

<https://orcid.org/0009-0004-0230-6721>

ІНТЕРРОГАТИВ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ НА СПІВРОЗМОВНИКА В ДІАЛОЗІ

Анотація. У статті здійснено комплексний синтаксико-прагматичний аналіз питальних конструкцій як ефективного інструменту маніпулятивного мовленнєвого впливу в діалогічному просторі англомовного детективного роману. Метою роботи є виокремлення та аналіз таких конструкцій у персонажному мовленні в контексті психологічної маніпуляції співрозмовником, а також з'ясування їх функціональних можливостей у процесі комунікації. **Об'єктом** дослідження є діалогічне мовлення в сучасному англомовному детективному дискурсі, **предметом** — функціонально різні типи інтеррогативних речень які функціонують як дієвий засіб маніпулятивного впливу. Робота ґрунтується на комплексному підході, що поєднує контекстуально-інтерпретаційний, дескриптивний, конверсаційний, якісний і кількісний методи аналізу, забезпечуючи всебічне вивчення інтеррогативних речень, їхнього функціонування, структурних особливостей та ролі у формуванні комунікативної взаємодії. **Вихідним положенням** роботи є припущення про те, що такі конструкції виконують не лише функцію запити інформації, а й слугують інструментом впливу на співрозмовника у процесі спілкування. Їхній маніпулятивний потенціал реалізується через різні прагматичні типи запитань, зокрема спеціальні, розділові, альтернативні, заперечні, описові, еліптичні та риторичні, що забезпечують варіативність мовленнєвих стратегій. У **результаті аналізу** встановлено, що спеціальні запитання становлять третину всіх маніпулятивних структур, що свідчить про їхній значний потенціал психологічного впливу, а також здатність стимулювати надання відповідей, активізувати мовленнєву діяльність адресата та спрямовувати її у відповідному комунікативному напрямі. Отримані результати вказують на те, що такі мовленнєві засоби функціонують як багаторівневий інструмент вербальної маніпуляції, поєднуючи синтаксичну організацію висловлювання з його прагматично-когнітивним потенціалом. В межах детективного дискурсу вони виконують роль стратегічного механізму, що керує розвитком діалогу, обмежує варіанти відповіді співрозмовника та формує певну інтерпретацію ситуації. Таким чином, ці засоби спрямовують мовленнєву дію адресата у потрібному для мовця напрямі завдяки прихованій маніпуляції та впливають на перебіг комунікації і характер взаємодії між учасниками. **Перспективи подальших досліджень** ми вбачаємо в розширенні емпіричної бази, уточненні типології питальних конструкцій, а також проведенні порівняльних досліджень різних типів дискурсу та комунікативних ситуацій.

Ключові слова: інтеррогативні конструкції, маніпуляція, мовленнєвий вплив, діалогічний дискурс, детективний роман.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасному мовознавстві особлива увага приділяється дослідженню мовленнєвого впливу як складової комунікативної взаємодії. Зокрема, актуалізується проблема виявлення та опису мовних засобів, за допомогою яких здійснюється прихований вплив на адресата. Одним із таких засобів є інтеррогативні конструкції, які традиційно розглядаються як інструмент отримання інформації, однак у реальному дискурсі вони часто виконують ширші прагматичні функції.

Проблема вживання інтеррогатива задля маніпулятивного впливу в діалогічному мовленні залишається нагальним питанням сьогоденної комунікативної лінгвістики. Попри значну кількість праць, присвячених маніпуляції, прагматиці та дискурсу-аналізу, недостатньо вивченим залишається питання того, яким чином саме питальні конструкції можуть реалізовувати приховані стратегії впливу, формувати пресупозиції та обмежувати комунікативну свободу співрозмовника.

Теоретичну основу дослідження мовленнєвого впливу становлять положення теорії мовленнєвих актів, започаткованої Дж. Остіном [4] та розвиненої Дж. Серлем [20], згідно з якою мовлення розглядається як форма дії, спрямованої на досягнення певного комунікативного ефекту. Важливу роль у поясненні прихованих смислів відіграє теорія імплікатур Г. П. Грайса [13], що дозволяє аналізувати механізми непрямого впливу в комунікації. У межах комунікативної лінгвістики та прагматики, маніпуляція постає як особливий різновид мовленнєвого впливу – прихований, цілеспрямований і стратегічно організований. У цьому контексті особливої уваги заслуговують інтеррогативні конструкції, які здатні виконувати не лише інформативну, а й впливову функцію. Інтеррогатив може

імпліцитно задавати рамку інтерпретації висловлювання та спрямовувати розвиток діалогу, впливаючи на когнітивні установки співрозмовника.

Актуальність дослідження визначається зростанням ролі мовленнєвого впливу в сучасному комунікативному середовищі та потребою детального аналізу конкретних мовних засобів його реалізації. Попри значну кількість наукових праць, проблема функціонування саме інтеррогативних конструкцій як інструменту маніпуляції в діалогічному мовленні залишається недостатньо висвітленою. Особливо це стосується художнього дискурсу, зокрема сучасного англомовного детективного роману, де діалог є ключовим засобом розгортання сюжету, а питання часто виконують стратегічну функцію впливу на співрозмовника. Дослідження інтеррогативу в цьому аспекті сприяє поглибленню теоретичних засад комунікативної лінгвістики та прагматики й відкриває нові можливості для аналізу мовленнєвих стратегій у художньому тексті.

Крім того, актуальність роботи підсилюється необхідністю більш глибокого розуміння механізмів здійснення мовленнєвого впливу шляхом залучення синтаксичного рівня організації висловлювання. Таке дослідження сприятиме розширенню уявлень про функціонування мовних одиниць у реальному спілкуванні та дозволить виявити нові аспекти взаємодії мови, мислення і соціального контексту.

Отже, дослідження інтеррогативів як інструменту маніпулятивного впливу є своєчасним і науково обґрунтованим, оскільки відповідає сучасним тенденціям розвитку лінгвістичної науки та потребам аналізу комунікативних процесів.

Аналіз досліджень проблеми. У сучасній лінгвістиці проблема маніпулятивного впливу в мовленні розглядається крізь призму прагматичних і дискурсивних підходів, що зумовлює її міждисциплінарний характер та залучення положень психолінгвістики і соціальної психології. В межах прагматики особливу увагу приділяється інтенціям мовця та цілям, яких він прагне досягти у взаємодії з адресатом [4; 20; 24; 9]. Вагомий внесок у дослідження природної усної взаємодії здійснено в межах конверсаційного аналізу [18]. Маніпуляція розглядається як форма прихованого впливу на поведінку адресата [19], що реалізується через контроль його когнітивних і комунікативних реакцій.

Отже, комунікативно-когнітивний ракурс дослідження мовленнєвого впливу засвідчує поліаспектний характер цього феномену та його зв'язок із прагматичними і дискурсивними аспектами комунікації, що актуалізує потребу в подальшому аналізі інтеррогативних конструкцій як одного з ефективних механізмів реалізації маніпулятивних стратегій у діалогічному мовленні.

Мета дослідження полягає у виявленні типів та аналізі інтеррогативних конструкцій як засобу реалізації маніпулятивного впливу на співрозмовника в діалогічному мовленні (на матеріалі сучасного англомовного детективного роману). Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: уточнити зміст понять «мовленнєвий вплив» і «маніпуляція» у межах комунікативної лінгвістики та прагматики; окреслити теоретичні засади дослідження мовленнєвого впливу в діалогічному дискурсі; визначити функціонально-прагматичні особливості інтеррогативних конструкцій; виявити структурні типи інтеррогативів, що реалізують маніпулятивний вплив; проаналізувати специфіку їх використання в сучасному англомовному детективному романі; з'ясувати комунікативні стратегії і тактики, у межах яких функціонують маніпулятивні інтеррогативи.

Об'єктом дослідження є діалогічне мовлення в сучасному англомовному дискурсі детективного роману. **Предметом дослідження** виступають інтеррогативні конструкції в діалозі як засіб маніпулятивного мовленнєвого впливу на співрозмовника.

Матеріали дослідження представлено 6300 мовленнєвими зразками інтеррогативних речень, дібраними методом суцільної вибірки з діалогів 9 сучасних англомовних детективних романів.

Провідним **методом** дослідження є контекстуально-інтерпретаційний аналіз фактичного матеріалу, що дає змогу визначити функціональну роль різних типів інтеррогативних речень у діалогічному мовленні з метою впливу на свідомість співрозмовника. У якості допоміжних методів аналізу у роботі використовуються дескриптивний та конверсаційний підходи до розгляду інтеррогативних речень. Задля встановлення найбільш продуктивних для маніпулювання типів інтеррогативу у роботі застосовується кількісно-якісна обробка фактичного матеріалу.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному синтаксико-прагматичному аналізі інтеррогативних конструкцій як засобу маніпулятивного впливу в діалогічному мовленні. У роботі вперше здійснено системний опис синтаксичних моделей інтеррогативних конструкцій у контексті їх маніпулятивного функціонування; виявлено залежність між типом інтеррогативної структури (загальні, спеціальні, альтернативні, розділові питання) та характером

маніпулятивного впливу; проаналізовано роль синтаксичної організації висловлювання у формуванні прихованих смислів і пресупозицій;

Теоретична і практична цінність отриманих результатів. Встановлено, що попри наявність в інтеррогативних реченнях запиту інформації, їм притаманна функція мовленнєвого впливу на свідомість співрозмовника, а синтаксично марковані інтеррогативи (особливо *wh*-питання) мають підвищений маніпулятивний потенціал в контексті діалогу детективного роману.

Отримані результати можуть бути використані в написанні курсових і дипломних робіт, складанні навчальних посібників із синтаксису та прагматики англійської мови, у практичній комунікативній діяльності для підвищення рівня комунікативного впливу на співрозмовника.

Виклад основного матеріалу. Відправною точкою даного дослідження є припущення, що інтеррогативні висловлювання можуть виконувати не лише інформаційну функцію, але й містити імпліцитні пресупозиції, звужувати варіанти відповіді та формувати необхідну інтерпретацію ситуації [15; 14]. Крім того, в межах теорії маніпуляції інтеррогативи можуть виступати як інструмент мовленнєвого впливу, маскуючи директивні або приховані інтенції мовця [5].

Поняття впливу та маніпуляції в лінгвістиці тлумачаться неоднозначно, проте їх об'єднує орієнтація на зміну когнітивних станів або поведінки адресата. Звернення до цих понять у межах даного дослідження зумовлене необхідністю окреслити функціонально-прагматичний потенціал інтеррогативних висловлювань у діалогічному мовленні, зокрема їхню здатність виступати засобом організації взаємодії та реалізації як комунікативного впливу, так і його маніпулятивних форм. У сучасній лінгвістиці комунікативний вплив розглядається як процес цілеспрямованого використання мовних засобів, спрямований на зміну знань, емоцій та поведінки адресата. Таке розуміння представлено, зокрема, у праці Флорія Бацевича «Основи комунікативної лінгвістики», де комунікативний вплив визначено як діяльність, спрямовану на зміну установок і поведінки адресата [1, с. 56]. У свою чергу маніпуляція виступає як специфічний різновид впливу, що має прихований характер і передбачає регулювання мовленнєвої поведінки адресата в процесі [9]. Т. ван Дейк зазначає, що маніпуляція є «формою дискурсивної влади та контролю, що передбачає вплив на свідомість адресата» [9, с. 213]. У працях Е. Шострома [21] акцент зроблено на прихованому контролі як основі маніпулятивної взаємодії. У сфері комунікацій Г. Почепцов розглядає маніпуляцію як спосіб впливу, що передбачає нав'язування адресатові певних інтерпретацій і моделей поведінки через спеціально організовані інформаційні стратегії [2; 3]. З іншого боку, у мовознавстві осмислення маніпуляції безпосередньо пов'язане з поняттям мовленнєвого впливу.

У своїй роботі маніпуляцію розуміємо як різновид комунікативного впливу, що має цілеспрямований і прихований характер та реалізується через використання мовних засобів із метою впливу на мовленнєву поведінку адресата, регулювання його реакцій і досягнення комунікативної мети мовця. Таке розуміння маніпуляції перегукується з її трактуванням у психології як прихованого впливу на поведінку та рішення адресата, що здійснюється за умови збереження ілюзії його автономності [6].

Таким чином, видається доцільним розглядати маніпулятивний вплив у діалогічному мовленні крізь призму інтеррогативних конструкцій, які, визначаючи напрям розгортання діалогу та структуруючи відповіді співрозмовника, здатні регулювати його мовленнєву поведінку.

Наведене вище уможливило зробити припущення, що об'єктивація маніпулятивного впливу в процесі діалогу здійснюється через використання певних синтаксичних конструкцій, зокрема інтеррогативних речень, які мають значний маніпулятивний потенціал у діалогічному мовленні. Це зумовлено їхньою здатністю впливати на когнітивну діяльність адресата, зокрема на процеси інтерпретації та обробки інформації [13; 20], а також структурувати перебіг комунікативної взаємодії [19; 23].

Як відомо, під час бесіди питання визначають напрямок діалогу, і таким чином особа, яка ставить запитання, фактично керує ходом розмови [19; 17;]. Важливим є й те, що інтеррогативні речення ініціюють систему «питання–відповідь», організують «потік інформації та визначають напрям чергування реплік в процесі діалогу» [25, с. 21]. Особа, яка ставить запитання, фактично регулює комунікативну взаємодію та визначає наступного мовця. У нашому випадку, ставлячи запитання, сищик-дознавальник може виразити сумнів щодо висловлювань респондента. Під час дізнавальної бесіди у канві детективного роману, особливо важливо, щоб інтерв'юер виявив слабе місце у свідченнях підозрюваних і ставив запитання таким чином, щоб викликати у свідка дискомфорт. За допомогою визначеної комунікативної тактики розслідувач може впливати на емоційний стан свідка та схилити його до зізнання.

Наприклад:

- “You’re saying you didn’t see her that night?”
- “No.”
- “Not at all?”
- “No.”

- “Then how do you explain the witness who places you outside her building?”
- “They’re mistaken.”
- “Mistaken... or lying?” [12, с. 134]

У наведеному фрагменті допиту інтеррогативні репліки демонструють послідовну реалізацію маніпулятивного впливу через поетапне звуження варіантів відповіді та актуалізацію суперечностей у висловлюваннях співрозмовника. Ініціююче запитання “*You’re saying you didn’t see her that night?*” має уточнювальний характер, але вже на цьому етапі воно фіксує позицію адресата, обмежуючи можливості її подальшої модифікації. Наступні репліки “*Not at all?*”, “*Then how do you explain the witness who places you outside her building?*” посилюють когнітивне навантаження, змушуючи адресата співвідносити власні твердження з новою інформацією. Завершальне альтернативне запитання є прикладом бінарного звуження, яке нав’язує адресатові вибір між двома комунікативно невідповідними варіантами відповіді, тим самим підвищуючи напруженість і підсилюючи тиск.

Таким чином, інтеррогативні конструкції в цьому діалозі не лише структурують процес взаємодії, а й виконують функцію моделювання когнітивних і мовленнєвих реакцій адресата, що свідчить про їхній значний потенціал як інструменту маніпулятивного впливу.

Найпоширенішою маніпулятивною технікою, яку використовують сищики у процесі розслідування, є метод Дж. Рейда. Це система, яка була розроблена у США Джоном Е. Рейдом у 1950-х роках [22]. Вона складається з дев’яти етапів і починається з прямої конфронтації, під час якої підозрюваному пред’являються докази та надається можливість негайно зізнатися. На цьому етапі підозрюваний може пояснити причини вчинення правопорушення.

Другий етап передбачає спробу перенести відповідальність із підозрюваного на іншу особу. Метою цього етапу є формування тематичних пояснень, які можуть виправдовувати або пом’якшувати скоєне. Наступний етап полягає у зменшенні кількості заперечень з боку підозрюваного. На цій стадії підозрюваний перебуває у стані стресу і може постійно заперечувати свою причетність через страх.

Після зниження кількості заперечень підозрюваний може намагатися пояснити, чому він не вчиняв або не міг вчинити правопорушення. На цьому етапі важлива готовність к порозумінню з боку слідчого для забезпечення більшої відкритості та сприйнятливості з боку підозрюваного.

У процесі нашої наукової розвідки встановлено, що запитання є ефективним інструментом прихованого мовленнєвого впливу, який використовується для нав’язування певної думки, перехоплення комунікативної ініціативи, створення емоційної напруги або обмеження вибору співрозмовника. За допомогою інтеррогативів мовець може поставити адресата у складну комунікативну ситуацію, спонукати його до виправдання або до прийняття нав’язаних тверджень як очевидних.

У своїй роботі виокремлюємо наступні типи маніпулятивних запитань: закриті запитання з псевдовибором – обмежують можливі варіанти відповіді, змушуючи адресата обирати між заздалегідь заданими альтернативами; запитання-звинувачення (риторичні) – спрямовані не на отримання відповіді, а на виклик у адресата почуття провини або сорому; псевдоуточнювальні запитання – містять імпліцитне твердження, з яким складно не погодитися; «чому»-запитання (перехід до виправдання) – спонукують адресата займати захисну позицію, виправдовуватися та втрачати комунікативну перевагу; «пастка співчуття» – передбачає апеляцію до емоцій адресата з метою викликати співчуття та схилити його до вигідної для мовця реакції.

Крім того, в процесі дослідження зроблено спостереження, що маніпуляційний потенціал інтеррогативних конструкцій значною мірою зумовлений їхньою синтаксичною організацією. У детективному дискурсі виділяємо: наступні синтаксичні типи інтеррогативних конструкцій: *tag questions* (розділові запитання), *double-bind questions* (інтеррогативні конструкції подвійного зв’язку), *declarative questions* (декларативні питання), *elliptical questions* (еліптичні запитання), *rhetorical questions* (риторичні запитання), *wh-questions* (спеціальні запитання) та *alternative questions* (альтернативні запитання).

Проаналізуємо зазначені типи інтеррогативних конструкцій із точки зору їхньої синтаксичної продуктивності та розглянемо їхній маніпулятивний вплив на співрозмовника у детективному діалогічному дискурсі. Так, *tag questions* визначаються як конструкції, що поєднують твердження з коротким запитальним компонентом, орієнтованим на підтвердження: “*You were at the garage at half-past nine, were you not?*” [7, с. 214–215]. Вони обмежують можливість заперечення та орієнтують відповідь у напрямку, заданому мовцем. *Double-bind questions* репрезентують інтеррогативні конструкції, у яких відповідь лімітується через альтернативний або пресупозиційний компонент, що звужує спектр можливих відповідей і створюють ситуацію вимушеного вибору. Наприклад: “*Did you see him that night, or are you saying you remember nothing?*” [16, с. 178]. Що стосується

declarative questions, то формально це – стверджувальні висловлювання, що функціонують як запитання завдяки інтонації або контексту: “*You were with her that night?*” [10, с. 12]. Такі інтеррогативи імплікують очікувану відповідь і реалізують непрямий прагматичний тиск.

Водночас, *elliptical questions* характеризуються синтаксичною неповнотою, зміст відновлюється з контексту: “*And then?*” / “*Why?*”. Питальні речення такого типу пришвидшують темп взаємодії та стимулюють швидку реакцію адресата, посилюючи прагматичний тиск. Поряд із цим, *rhetorical questions* виконують функцію інтеррогативних конструкцій, що не передбачають отримання відповіді: “*Do you really expect me to believe that?*” [11, с. 17]. Вони імплікують оцінку та формують інтерпретацію висловлювання, впливаючи на позицію адресата. В свою чергу, *wh-questions* вводяться питальними словами та спрямовані на отримання інформації: “*Why did you enter the house that night?*” [11, с.18]. У маніпулятивному аспекті вони спонукають до пояснення та активувати захисну позицію адресата. *Alternative questions* передбачають вибір між кількома варіантами в межах одного висловлювання та обмежують інтерпретаційний простір і задають рамки відповіді: “*Were you acting alone or with someone else?*” [8, с. 35].

Поєднання типів інтеррогативів із відповідними синтаксичними моделями демонструє, що маніпулятивний вплив реалізується не лише на рівні змісту, а й через структурну організацію висловлювання. Синтаксична форма визначає спосіб подання інформації та впливає на когнітивну й комунікативну поведінку адресата. Це простежується, наприклад, в діалогах допиту, де інтеррогативні конструкції функціонують як інструменти контролю та впливу. Показовим є фрагмент діалогу між Еркюлем Пуаро та свідком злочину:

- “You were in your compartment, I think, at the time of the crime?”
- “Yes, monsieur.”
- “You did not leave it at all?”
- “No.”
- “You are sure of that?”
- “Yes.”
- “You heard nothing unusual?”
- “No.” [7, с. 90]

У наведеному діалозі інтеррогативні конструкції послідовно організують бесіду в бік поступового звуження можливостей відповіді. Початкове питання має форму *declarative question* із пом'якшувальним маркером “*I think*”, однак фактично зумовлює припущення щодо перебування свідка. Подальші репліки представлені *yes/no*-інтеррогативами, які функціонують як інструменти контролю та обмеження відповіді, оскільки передбачають лаконічну відповідь типу “*yes/no*”. Питання “*You did not leave it at all?*” та “*You are sure of that?*” містять елемент перевірки та посилення відповідальності адресата за власні слова, створюючи тиск і мінімізуючи можливість відхилення. Фінальна інтеррогативна репліка “*You heard nothing unusual?*” додатково фіксує версію подій, орієнтуючи відповідь у потрібному напрямку. Така послідовність запитань формує контроль над чергуванням реплік і реалізує стратегію послідовного уточнення з наростанням інтеракційного тиску, що обмежує варіативність відповідей і сприяє досягненню бажаного результату.

Таблиця 1. Типи інтеррогативних конструкцій в аспекті маніпулятивного впливу

Тип інтеррогативу	Питома вага (%)	Маніпулятивна функція відповідного типу інтеррогатива
Wh-questions (спеціальне питання)	35%	Передбачають наявність підстав або обставин, спонукаючи адресата до пояснення та переходу в позицію виправдання або визнання факту
Tag questions (розділове питання)	20%	Орієнтують на підтвердження заданої позиції; чинять тиск на згоду
Alternative questions (альтернативне питання)	10%	Обмежують відповідь заданими варіантами; звужують можливості інтерпретації
Double-bind questions (питання подвійного зв'язку)	8%	Містять приховане припущення; спрямовують до передбачуваної відповіді та ускладнюють заперечення
Declarative questions (стверджувальне питання)	7%	Подають припущення як факт; стимулюють прийняття заданої інтерпретації
Elliptical questions (еліптичне питання)	12%	Пришвидшують темп взаємодії; чинять тиск на негайну відповідь
Rhetorical questions (риторичні питання)	8%	Імплікують очевидну відповідь; формують потрібну інтерпретацію та посилюють емоційний тиск

Відсоткові показники відображають відносну продуктивність кожного типу серед усіх маніпулятивних інтерогативних конструкцій у досліджуваному матеріалі.

Розглянемо наступні приклади виділених типів питань, що реалізуються у діалогічному детективному дискурсі та ілюструють їх функціонування як засобів маніпуляції.

Wh-questions: “*Why did you go to the study that night?*” [7, с.192] – питальна конструкція функціонує як засіб примусу до пояснення, оскільки *why*-питання імплікує наявність підстав для дії та переводить адресата в позицію виправдання.

Tag questions: “*You heard the quarrel, didn’t you?*” [7, с. 193] – розділове питання нав’язує очікувану відповідь, орієнтуючи адресата на підтвердження вже заданої версії та створюючи комунікативний тиск.

Alternative questions: “*Were you in the house, or did you arrive later?*” [8, с.20] – питання обмежує можливі відповіді заданими варіантами, звужуючи інтерпретаційний простір.

Double-bind questions: “*Were you in your room that night, or are you saying you don’t remember where you were?*” [10, с. 201] – інтерогативна модель реалізує подвійний зв’язок, оскільки обидві опції є комунікативно невігідними: адресат змушений або підтвердити факт, або визнати ненадійність пам’яті.

Declarative questions: “*You were expecting him that evening?*” [12, с. 175] – декларативне запитання імпліцитно подає припущення як факт, стимулюючи згоду замість заперечення.

Elliptical questions: “*And after that?*” [7, с. 26] – інтерогатив пришвидшує темп взаємодії та створює тиск на негайне продовження відповіді.

Rhetorical questions: “*Do you take me for a fool?*” [11, с. 21] – риторичне питання виконує функцію емоційного впливу, не передбачаючи реальної відповіді.

Таким чином, наведені приклади демонструють, що кожен із виокремлених типів інтерогативних конструкцій має власні механізми реалізації маніпулятивного впливу, спрямованого на контроль відповіді та звуження інтерпретаційного простору адресата.

Висновки та перспективи дослідження. Проведений аналіз інтерогативних реплік у діалозі детективного роману в контексті здійснення ними маніпулятивного впливу на співрозмовника уможливають зробити наступні узагальнення. На підставі проведеного дослідження робиться висновок, що інтерогативи виходять за межі своєї традиційної функції запиту інформації та виступають ефективним інструментом регуляції комунікативної поведінки адресата. Встановлено, що маніпулятивний потенціал інтерогативних конструкцій зумовлений їхньою здатністю імпліцитно формувати пресупозиції, обмежувати варіативність відповідей і задавати інтерпретаційну рамку висловлювання. У результаті аналізу фактичного матеріалу спостерігається залежність між синтаксичним типом інтерогативної конструкції та характером її впливу. Зокрема, визначено, що найбільш виражений маніпулятивний потенціал мають розділові (*tag questions*), альтернативні, заперечні та спеціальні (передусім *why*-) запитання, а також еліптичні та риторичні конструкції. Зазначені типи інтерогативів реалізують стратегії нав’язування відповіді, когнітивного обмеження, фреймінгу, переведення адресата у позицію виправдання та посилення психологічного тиску. На матеріалі сучасного англійського детективного роману зроблено висновок, що інтерогативні конструкції функціонують як ключовий механізм організації діалогічної взаємодії, забезпечуючи контроль над перебігом комунікації та когнітивними реакціями співрозмовника. Виявлено, що синтаксично марковані інтерогативи (зокрема конструкції з інверсією, еліпсисом, імпліцитною предикацією) характеризуються підвищеним маніпулятивним потенціалом. Отже, результати дослідження засвідчують, що інтерогатив є багаторівневим інструментом мовленнєвого впливу, у якому синтаксична організація висловлювання тісно взаємодіє з прагматичними та когнітивними чинниками організації розмови в цілому. Перспективи подальших досліджень пов’язані з розширенням корпусу аналізованого матеріалу та залученням інших типів дискурсу (політичного, медійного, юридичного, побутового), що дозволить уточнити універсальні та специфічні риси маніпулятивного функціонування інтерогативів. Актуальним видається також зіставний аналіз англійських і українських інтерогативних конструкцій, а також дослідження їхньої взаємодії з просодичними та невербальними засобами комунікації.

Література

1. Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ: Академія, 344 с.
2. Почепцов, Г. Г. (2000). *Інформаційні війни*. Київ: Ваклер, 256 с.
3. Почепцов, Г. Г. (2001). *Теорія комунікації*. Київ: Ваклер, 308 с.
4. Austin, J. L. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: Clarendon Press, 168 p.
5. Brown, P., Levinson, S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 345 p.
6. Cialdini, R. B. (1984). *Influence: The Psychology of Persuasion*. New York: HarperCollins, 336 p.
7. Christie, A. (2007). *Murder on the Orient Express*. London: HarperCollins, 256 p.
8. Connelly, M. (2005). *The Lincoln Lawyer*. New York: Little, Brown and Company, 404 p.
9. Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London: Longman, 259 p.
10. Flynn, G. (2012). *Gone Girl*. New York: Crown Publishing Group, 422 p.
11. French, N. (2007). *Until It's Over*. London: Penguin, 400 p.
12. Galbraith, R. (2013). *The Cuckoo's Calling*. London: Sphere, 464 p.
13. Grice, H. P. (1975). *Logic and conversation*. In: Cole, P., Morgan, J. (eds.), *Syntax and Semantics*, Vol. 3. New York: Academic Press, pp. 41–58.
14. Heritage, J. (2012). *Epistemics in action: Action formation and territories of knowledge*. *Research on Language and Social Interaction*, Vol. 45(1), pp. 1–29.
15. Ilie, C. (1999). *Question-response argumentation in talk shows*. *Journal of Pragmatics*, Vol. 31(8), pp. 975–999.
16. Larsson, S. (2005). *The Girl with the Dragon Tattoo*. London: MacLehose Press, 465 p.
17. Sacks, H. (1992). *Lectures on Conversation*. Oxford: Blackwell, 1520 p.
18. Sacks, H., Schegloff, E., Jefferson, G. (1974). *A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation*. *Language*, Vol. 50(4), pp. 696–735.
19. Schegloff, E. (2007). *Sequence Organization in Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press, 300 p.
20. Searle, J. R. (1969). *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press, 203 p.
21. Shostrom, E. (1967). *Man, the Manipulator*. New York: Abingdon Press, 192 p.
22. Starr, D. (2019). *The Reid Technique of Interrogation and Confession*. URL: <https://www.reid.com> (дата звернення: 16.05.2025).
23. Tannen, D. (1989). *Talking Voices*. Cambridge: Cambridge University Press, 248 p.
24. van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Power*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 308 p.
25. Weigand, E. (2009). *Dialogue: The Mixed Game*. Amsterdam: John Benjamins, 347 p.

References

1. Batsevych, F.S. (2004) *Osnovy komunikativnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia, 344 p.
2. Pocheptsov, G.G. (2000) *Informatsiini viiny* [Information wars]. Kyiv: Vakler, 256 p.
3. Pocheptsov, G.G. (2001) *Teoriia komunikatsii* [Theory of communication]. Kyiv: Vakler, 308 p.
4. Austin, J.L. (1962) *How to Do Things with Words*. Oxford: Clarendon Press, 168 p.
5. Brown, P. and Levinson, S. (1987) *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 345 p.
6. Cialdini, R.B. (1984) *Influence: The Psychology of Persuasion*. New York: HarperCollins, 336 p.
7. Christie, A. (2007) *Murder on the Orient Express*. London: Harper Collins, 256 p.
8. Connelly, M. (2005) *The Lincoln Lawyer*. New York: Little, Brown and Company, 404 p.
9. Fairclough, N. (1989) *Language and Power*. London: Longman, 259 p.
10. Flynn, G. (2012) *Gone Girl*. New York: Crown Publishing Group, 422 p.
11. French, N. (2007) *Until It's Over*. London: Penguin,
12. Galbraith, R. (2013) *The Cuckoo's Calling*. London: Sphere,
13. Grice, H.P. (1975) 'Logic and conversation', in Cole, P. and Morgan, J. (eds.) *Syntax and Semantics*. Vol. 3. New York: Academic Press, pp. 41–58.
14. Heritage, J. (2012) 'Epistemics in action: Action formation and territories of knowledge', *Research on Language and Social Interaction*, 45(1), pp. 1–29.
15. Ilie, C. (1999) 'Question-response argumentation in talk shows', *Journal of Pragmatics*, 31(8), pp. 975–999.
16. Larsson, S. (2005) *The Girl with the Dragon Tattoo*. London: MacLehose Press.
17. Pocheptsov, G.G. (2000) *Informatsiini viiny* [Information wars]. Kyiv: Vakler.
18. Pocheptsov, G.G. (2001) *Teoriia komunikatsii* [Theory of communication]. Kyiv: Vakler.
19. Sacks, H. (1992) *Lectures on Conversation*. Oxford: Blackwell, 1520 p.
20. Sacks, H., Schegloff, E. and Jefferson, G. (1974) 'A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation', *Language*, 50(4), pp. 696–735.
21. Schegloff, E. (2007) *Sequence Organization in Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press, 300 p.
22. Searle, J.R. (1969) *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press, 203 p.
23. Shostrom, E. (1967) *Man, the Manipulator*. New York: Abingdon Press, 192 p.
24. Starr, D. (2019) *The Reid Technique of Interrogation and Confession*. Available at: <https://www.reid.com> (Accessed: 16 May 2025).
25. Tannen, D. (1989) *Talking Voices*. Cambridge: Cambridge University Press, 248 p.
26. van Dijk, T.A. (2008) *Discourse and Power*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 308 p.
27. Weigand, E. (2009) *Dialogue: The Mixed Game*. Amsterdam: John Benjamins, 347 p.

MOROZOVA Iryna,

Doctor of Philological Sciences (Grand PhD), Full Professor, English Grammar Department; Odesa I. I. Mechnikov National University; 7 Uspenska St, Odesa, 65014, Ukraine;

e-mail: morpo@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1905-7563>

STEPANENKO Olha,

Candidate of Philological Sciences (PhD), Lecturer of the Highest Category, Odesa Maritime Professional College named after Oleksii Solianyuk; 47/1 Semena Yakhnenka St, Odesa, 65000, Ukraine;

e-mail: solga971@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-0230-6721>

INTERROGATIVES AS AN EFFECTIVE INSTRUMENT OF MANIPULATIVE INFLUENCE ON THE INTERLOCUTOR IN DIALOGUE

Summary. The article presents a comprehensive syntactic and pragmatic analysis of interrogative constructions as an effective instrument of manipulative verbal influence in the dialogue discourse of the written English detective novel. The **objective** of this research consists in singling out and analyzing interrogative constructions used in the characters' speech in the context of psychological manipulation of the interlocutor, as well as in determining their functional potential in communication. The **object** of the paper is characters' dialogue in the discourse of the detective novel. The **subject** is interrogative constructions as a means of manipulative impact. The study is based upon a holistic approach combining contextual-interpretive, descriptive, conversational, qualitative and quantitative methods of linguistic analysis. The starting point of our investigation is the assumption that interrogative constructions may function not only as enquiry of information but also as a powerful instrument for manipulating the interlocutor. Their manipulation potential is realized through different pragmatic types of questions such as Wh-, tag, alternative, negative, descriptive, elliptical and rhetorical questions. It was found out that Wh-questions make up a third of all manipulative interrogative constructions, which testifies to their significant verbal potential to exert psychological impact upon the listener and to stimulate responses. Hence, the obtained results show that interrogatives may serve as a multilevel instrument of manipulation uniting the syntactic organization of the utterance with its pragmatic and cognitive potential. The study demonstrates that in detective discourse interrogatives function as a strategic mechanism controlling the development of dialogue, limiting response options and shaping the interlocutor's interpretation of the situation. Thus, interrogatives guide the addressee in a particular direction required by the speaker, thereby ensuring covert manipulative influence. **Prospects** for further research include expanding the empirical base and conducting comparative studies across different types of discourse.

Keywords: interrogative, manipulation, verbal influence, discourse, dialogue, detective novel.

Статтю прийнято 28.02.2026

Статтю затверджено до публікації 10.04.2026

Дата публікації 25.05.2026

УДК 81'04+811.111'01

<https://doi.org/10.18524/2307-4558.2026.45.354664>

Це стаття відкритого доступу
за ліцензією CC BY-NC 4.0

ОЛЕНЯК Мар'яна Ярославівна,

доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна

e-mail: maryana@mail.org

<https://orcid.org/0000-0002-5888-326X>

ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА ОБРАЗНИХ ПОРІВНЯНЬ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Метою статті є виявлення та систематизація лінгвокогнітивних і соціопрагматичних параметрів образних порівнянь у давньоанглійському дискурсі для обґрунтування механізмів гендерної та вікової ієрархізації англосаксонської лінгвокультури. **Об'єктом** дослідження є давньоанглійські образні порівняння, предметом яких є чоловік, жінка або дитина; **предмет дослідження** — когнітивні та соціопрагматичні характеристики образних порівнянь залежно від експлікованого в них гендеру. **Методи дослідження:** комплексний підхід, що поєднує описовий метод, спостереження, аналіз і синтез та кількісний аналіз; спеціальні лінгвістичні процедури — корпусний аналіз (DOEC), метод когнітивного моделювання (ідентифікація сфер-донорів), контекстуально-інтерпретаційний та прагмалінгвістичний аналіз. **Наукова новизна** полягає у встановленні кількісної та якісної асиметрії маскулінних та фемінних образів у межах давньоанглійських образних порівнянь, що доводить андроцентричну спрямованість давньоанглійського дискурсу; виокремленні домінантних сфер-джерел, де маскулінність вербалізується через динамічні зооморфні та теоморфні коди, а фемінність — переважно через статичні екоморфні та артефактоморфні образи, меншою мірою — зооморфні.

Ключові слова: давньоанглійська мова, образне порівняння, гендер, маскулінність, фемінність, соціопрагматика.